

Küresel Tedarik Zincirlerinin Yeniden Şekillenmesi: Türkiye'nin Üretim Üssü Olma Potansiyeli

Abdullah Emir BALANTEKİN, (MBA)
OSTİM Teknik Üniversitesi, SAM Uzm. Yrd.

1. Giriş

Son birkaç yılda küresel ekonomi, alışık olduğumuz dengelerin oldukça dışına çıktı. Pandemi, jeopolitik gerilimler, enerji fiyatlarındaki dalgalanmalar ve dijitalleşmenin hızlanması derken, özellikle tedarik zincirlerinin işleyişi yeniden tartışılır hale geldi.

Eskiden “Bir yerde üretelim, dünyanın her yerine oradan dağıtalım” yaklaşımı hâkimdi. Bugün ise şirketler, üretimi tek bir ülkeye bağlamanın riskli olduğunu yaşayarak gördü. Bu nedenle daha yakın, daha güvenli ve daha çeşitli üretim modelleri öne çıkmaya başladı.

Bu dönüşümün etkisiyle Türkiye, hem konumu hem de üretim kabiliyeti nedeniyle birçok ülkenin ve şirketin radarına girmiş durumda. Avrupa'ya yakınlık, genç iş gücü, gelişen sanayi altyapısı ve lojistik imkanlar Türkiye'nin elini güçlendiren faktörler arasında yer alıyor.

2. Küresel Tedarik Zincirlerinde Yaşanan Dönüşüm

2.1. Çin'e Bağımlı Modelin Sorgulanması

Uzun yıllar boyunca küresel üretimin ağırlık merkezi Çin'di. Ancak pandemi döneminde fabrikaların kapanması, lojistikte yaşanan aksamalar ve ABD-Çin rekabetinin giderek sertleşmesi, bu modele olan güveni ciddi biçimde sarstı.

Buna ek olarak Çin'de artan maliyetler ve

işletmelerin karşı karşıya kaldığı siyasi belirsizlik, firmaları üretimi tek bir merkezden yürütmek yerine daha dağınık ve bölgesel üretim noktalarına yönelmeye itti.

Bu süreçte Doğu Avrupa ülkeleri, Vietnam, Hindistan ve Türkiye gibi bölgeler, “alternatif üretim merkezleri” olarak öne çıkmaya başladı. Yani ülkeler artık tek bir ülkeye yaslanan tedarik zincirleri yerine, riskin dağıtıldığı “çoklu merkezli” modelleri tercih ediyor. ele olan güveni ciddi biçimde sarstı.

2.2. ABD ve Avrupa'nın “Dost Ülke Üretimi” Arayışı

Son yıllarda hem ABD hem de Avrupa Birliği, stratejik gördükleri sektörlerde üretimi kendi sınırlarına ya da yakın coğrafyalarına çekme eğiliminde.

Yarı iletkenler, savunma sanayii, ilaç, yenilenebilir enerji ekipmanları ve otomotiv gibi kritik alanlarda tedarik zincirini tamamen Çin'e bırakmamak için çeşitli teşvik programları uyguluyorlar.

Bu politikalar kapsamında Türkiye, “yakın ve güvenilir ortak” kategorisinde değerlendiriliyor. Avrupa pazarına entegrasyonu, Gümrük Birliği'nin sağladığı avantajlar ve bölgesel lojistik ağları, Türkiye'yi AB açısından dikkate değer bir üretim ortağı haline getiriyor.

Küresel Tedarik Zincirlerinin Yeniden Şekillenmesi: Türkiye'nin Üretim Üssü Olma Potansiyeli

Abdullah Emir BALANTEKİN, (MBA)
OSTİM Teknik Üniversitesi, SAM Uzm. Yrd.

3. Türkiye'nin Üretim Üssü Olma Potansiyeli

3.1. Coğrafi Konum ve Lojistik Avantaj

Türkiye'nin en güçlü yanlarından biri, coğrafi konumu sayesinde hem Avrupa'ya hem Orta Doğu'ya hem de Kafkasya'ya kısa sürede ulaşabilmesidir.

Son yıllarda yapılan liman, demiryolu ve hava taşımacılığı yatırımlarının da etkisiyle, Türkiye'den çıkan ürünler pek çok ülkeye birkaç gün içinde ulaşabiliyor. Bu durum, özellikle zaman hassasiyeti olan sektörlerde Türkiye'yi bir adım öne taşıyor.

3.2. Güçlü ve Çeşitli Sanayi Yapısı

Türkiye ekonomisinin bel kemiğini sanayi üretimi oluşturuyor. Otomotivden kimyaya, makine imalatından elektronik ve tekstile kadar geniş bir yelpazede üretim yapılması, ülkeyi sadece montaja dayalı bir yapıdan ayırıyor.

Son yıllarda ihracatın yapısı da daha çok orta ve yüksek teknoloji ürünlerine doğru evrilmeye başladı. Bu çeşitlilik, Türkiye'yi yatırımcılar açısından daha cazip bir üretim alanı haline getiriyor.

3.3. Dijital Dönüşümde Atılan Adımlar

Sanayi sektöründe dijitalleşme yatırımları son yıllarda belirgin biçimde hız kazandı. Hem devlet destekleri hem de özel sektörün rekabet baskısı, üretimde otomasyon ve veri temelli süreçlerin kullanımını artırıyor.

Bu dönüşümün tamamlanması zaman alacak olsa da yön doğru: Türkiye, orta vadede daha yüksek katma değerli üretime geçebilecek bir kapasiteye sahip.

4. Türkiye'nin Önündeki Zorluklar

4.1. Enerji Maliyetleri

Türkiye'nin enerji ithalatına bağımlılığı, üretim maliyetleri açısından kırılganlık yaratıyor. Enerji fiyatlarındaki artış, özellikle sanayi kuruluşlarının rekabet gücünü zorlayabiliyor. Yenilenebilir enerji yatırımları artıyor olsa da bu alanın daha da güçlendirilmesi gerekiyor.

4.2. Lojistik ve Finansman Sorunları

Pandemi sonrası küresel nakliye maliyetlerinde yaşanan dalgalanmalar Türkiye'yi de etkiledi. Bunun yanında yüksek faiz ortamı, sanayi firmalarının yeni yatırım yapma iştahını törpülüyor. Bu iki konu çözülmeden Türkiye'nin üretim üssü olma iddiası belli ölçüde sınırlanabilir.

4.3. Nitelikli İşgücü ve Ar-Ge İhtiyacı

Konum ve altyapı avantajı kadar, nitelikli işgücü ve güçlü Ar-Ge ekosistemi de önemli. Mesleki eğitimdeki eksiklikler ve üniversite-sanayi arasındaki kopukluk hâlâ giderilmesi gereken alanlar olarak öne çıkıyor.

5. Sonuç

Küresel tedarik zincirlerinde yaşanan kırılma ve dönüşüm, Türkiye için önemli bir fırsat penceresi yaratmış durumda. Coğrafi avantaj, güçlü sanayi yapısı ve Avrupa ile entegrasyon kapasitesi bu

Küresel Tedarik Zincirlerinin Yeniden Şekillenmesi: Türkiye'nin Üretim Üssü Olma Potansiyeli

Abdullah Emir BALANTEKİN, (MBA)

OSTİM Teknik Üniversitesi, SAM Uzm. Yrd.

fırsatı destekleyen en önemli unsurlar.

Ancak potansiyelin gerçeğe dönüşmesi için bazı temel alanlarda ilerleme şart:

- Enerji maliyetlerinin yönetilebilir düzeye gelmesi,
- Dijitalleşme ve teknoloji yatırımlarının hızlanması,
- Firmaların finansmana daha rahat erişebilmesi,
- Lojistik altyapının daha rekabetçi hale getirilmesi,
- Eğitim-sanayi işbirliğinin güçlendirilmesi

Türkiye bu başlıkları güçlendirebildiği ölçüde sadece Avrupa'ya değil, daha geniş bir bölgeye üretim ve lojistik hizmet sunabilen bir merkez haline gelebilir.

Kaynakça

Baldwin, R. (2016). The great convergence: Information technology and the new globalization. Harvard University Press.

European Commission. (2023). Single market and industrial policy: Strengthening Europe's economic security. Publications Office of the European Union.

Gereffi, G., & Fernandez-Stark, K. (2016). Global value chain analysis: A primer. Duke University Global Value Chains Center.

International Monetary Fund. (2022). Supply chains: Structural shifts and policy challenges. IMF Publications.

Organisation for Economic Co-operation and Development. (2023). Future of global value chains: Resilience, diversification and regionalization. OECD Publishing.

Rodrik, D. (2021). Straight talk on trade: Ideas for a sane world economy. Princeton University Press.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2023). Türkiye sanayi üretim ve teknoloji dönüşümü raporu. T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı.

Sturgeon, T. (2021). De-globalization? Global value chains in the post-COVID world. Journal of International Business Studies, 52(7), 1335–1351. <https://doi.org/10.1057/s41267-021-00481-4>

T.C. Ticaret Bakanlığı. (2024). Türkiye dış ticaret raporu 2024. T.C. Ticaret Bakanlığı.

TÜBİTAK. (2023). Türkiye'de Ar-Ge ve yenilik kapasitesi 2023. Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu.

Türkiye İstatistik Kurumu. (2024). Dış ticaret istatistikleri 2024. TÜİK Yayınları.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği. (2024). Türkiye sanayi sektörü ve üretim kapasitesi değerlendirme raporu. TOBB Yayınları.

United Nations Conference on Trade and Development. (2023). World investment report 2023: Investment in sustainable value chains. UNCTAD Publications.

World Bank. (2024). Global economic prospects: Trade fragmentation and supply chain adjustments. World Bank Publications.